

YARGITAY KARARI

Yargıtay Başkanlığından:

**YARGITAY
İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME
BÜYÜK GENEL KURULU
KARARI**

ESAS NO : 2021/5
KARAR : 2023/2
KARAR TARİHİ : 28.04.2023

ÖZET: Hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusu incelenmelidir.

I. GİRİŞ**A. İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME KONUSUNDAKİ BAŞVURU**

Yargıtay Birinci Başkanlığına sunulan 05.11.2019 tarihli dilekçe ile; hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi durumunda, hatalı gösterilen kanun yolu süresine göre yapılan kanun yolu başvurusunun incelenip incelenemeyeceği konusunda, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 1. Hukuk Dairesi, 9. Hukuk Dairesi, 11. Hukuk Dairesi ve (Kapatılan) 20. Hukuk Dairesinin kararları ile 2. Hukuk Dairesi, 3. Hukuk Dairesi, 8. Hukuk Dairesi ve 10. Hukuk Dairesinin kararları arasında görüş ve uygulama farklılığı bulunduğu belirtilerek, ortaya çıkan görüş ayrılığının içtihatların birleştirilmesi yoluyla giderilmesi talebinde bulunulmuştur.

B. YARGITAY BİRİNCİ BAŞKANLIK KURULUNUN KARARI VE İÇTİHADI BİRLEŞTİRMENİN KONUSU

Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunun 27.05.2021 tarihli ve 159 sayılı kararı ile; hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenip incelenemeyeceği konusunda görüş ayrılığı bulunduğu ve farklı uygulamaların sürdürüldüğü sonucuna varıldığından, bu ayrılığın İctihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunca içtihatların birleştirilmesi yoluyla giderilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

C. İÇTİHAT AYKIRILIĞININ GİDERİLMESİ İSTEMİNE KONU KARARLAR

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun;

08.11.2017 tarihli ve 2017/2-2491 E., 2018/1671 K.,

24.05.2017 tarihli ve 2017/23-857 E., 2017/1010 K.,

Yargıtay Birinci Hukuk Dairesinin;

27.02.2019 tarihli ve 2016/6228 E., 2019/1386 K.,

14.05.2018 tarihli ve 2018/1046 E., 2018/10146 K.,

Yargıtay İkinci Hukuk Dairesinin;

02.04.2019 tarihli ve 2017/1068 E., 2019/463 K.,

Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinin;

02.10.2018 tarihli ve 2017/13685 E., 2018/9375 K.,

Yargıtay Sekizinci Hukuk Dairesinin;

11.01.2018 tarihli ve 2017/15410 E., 2018/233K.,

Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesinin;

14.05.2019 tarihli ve 2018/705 E., 2019/10879 K.,

09.04.2019 tarihli ve 2019/2276 E., 2019/8276 K.,

27.03.2019 tarihli ve 2018/8098 E., 2019/6989 K.,

26.03.2019 tarihli ve 2018/8527 E., 2019/6828 K.,

Yargıtay Onuncu Hukuk Dairesinin;

22.05.2019 tarihli ve 2017/577 E., 2019/4612 K.,

Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesinin;

17.06.2019 tarihli ve 2019/2369 E., 2019/4475 K.,

26.02.2019 tarihli ve 2017/4251 E., 2019/1542 K.,

Yargıtay (Kapatılan) Yirminci Hukuk Dairesinin;

26.06.2019 tarihli ve 2019/2156 E., 2019/4453 K.,

11.06.2019 tarihli ve 2019/1880 E., 2019/3916 K.,

23.05.2019 tarihli ve 2019/515 E., 2019/3610 K.,

21.05.2019 tarihli ve 2019/1248 E., 2019/3556 K. sayılı kararları.

D. İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME KONUSU HAKKINDA İLGİLİ HUKUK DAİRELERİ VE HUKUK GENEL KURULUNUN GÖRÜŞ ÖZETLERİ

İçtihatların birleştirilmesi talebinin ön değerlendirmesi aşamasında, kararlar arasında içtihat aykırılığı bulunan Hukuk Genel Kurulu ile Özel Dairelerin görüşlerine başvurulmuştur.

Görüşüne başvuru olan Özel Dairelerin tamamı ile Hukuk Genel Kurulu Başkanlığı tarafından, konuyla ilgili olarak çelişkili karar ve uygulamaların devam etmesi nedeniyle içtihat aykırılığının giderilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Konunun esası hakkında ise Hukuk Genel Kurulu Başkanlığınca yukarıda tarih ve sayısı yazılı olan kararlara değinilmiş, 1. Hukuk Dairesi tarafından bu konuda daire içerisinde görüş birliği bulunmadığı açıklanmış, diğer dairelerin görüşleri ise temel olarak iki ayrı noktada toplanmıştır.

1. Hukuk Davalarında Hükümde Kanun Yolu Süresi Hatalı Olarak Daha Uzun Gösterilmiş Olsa Dahı Kanunda Belirtilen Süreden Sonra Yapılan Başvurunun İncelenemeyeceği Görüşündeki Daireler:

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ile 11 Hukuk Dairesinin görüş yazılarında özetle; hükümde kanun yolu süresi yanlış gösterilmiş olsa dahi kanun tarafından belirlenen kanun yolu sürelerinin kesin ve hak düşürücü nitelikte olduğu, yargılama sırasında kesin süreye tabi bir işlemin süresinde yapıp yapılmadığının hakim tarafından re'sen gözetilmesi gerektiği, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun, İHKM) 90. maddesinin amir hükmüne göre de kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, hakimın kanundaki süreleri artırıp eksiltemeyeceği dikkate alındığında, hükümde kanun yolu süresinin yanlışlıkla daha uzun gösterilmesinin taraflara kanunda tayin edilen süreden daha fazla bir hak bahşetmeyeceği, aksine bir uygulamanın kanunda yazılı bulunan süreye göre temyiz hakkını kaybetmiş olan tarafın kanuna aykırı olarak verilen daha uzun süreden yararlandırılması sonucunu doğuracağı, bunun ise karşı taraf yararına oluşan usule ilişkin kazanılmış hakkın ihlal edilmesine yol açacağı gibi "kanunların genelliği" ilkesi ile Anayasanın 10. maddesinde düzenlenen "eşitlik" ilkesine de aykırı olacağı, dolayısıyla hukuk davalarında hükümde kanun yolu süresi daha uzun gösterilmiş olsa dahi kanunda belirtilen süreden sonra yapılan başvurunun esastan incelenmesinin mümkün olmadığı, bu bağlamda içtihat aykırılığının Dairelerince de uygulanmakta olan bu görüş çerçevesinde giderilmesinin uygun olacağı bildirilmiştir.

2. Hukuk Davalarında Kanun Yolu Süresi Hükümde Hatalı Gösterilmiş İse Bu Süre İçerisinde Yapılan Başvurunun İncelenmesi Gerektiği Görüşündeki Daireler:

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 3. Hukuk Dairesi, 8. Hukuk Dairesi, 10. Hukuk Dairesi ve (Kapatılan) 20. Hukuk Dairesi görüş yazılarında özetle; Anayasa'nın 36 ve 40/4. maddesi ile 6100 sayılı Kanun'un 297/1-ç maddesi uyarınca, mahkeme kararlarında başvurulacak kanun yolu ve süresinin doğru olarak gösterilmesinin zorunlu olduğu, hükümde sürenin hatalı gösterilmesi nedeniyle kanun yolu başvurusunun reddine karar verilmesinin adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmasına yol açacağı, mahkemeye erişim hakkı kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir hak ise de bu sınırlandırmanın mahkemeye ve kanun yollarına erişim hakkının özüne zarar verecek şekilde uygulanmaması gerektiği, konu hakkında yapılan bireysel başvurular üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlar da dikkate alındığında, hatalı da olsa mahkemenin kararında bildirdiği süre içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun, başvuran tarafın hak kaybına yol açacak şekilde aleyhine yorumlanmaması ve istemin esaslanmaması gerektiği, mevcut içtihat aykırılığının bu görüş doğrultusunda giderilmesi gerektiği bildirilmiştir.

II. ÖN SORUN

İçtihatlan Birleştirme Büyük Genel Kurulu 24.02.2023 tarihinde toplanmış, raportör üye Sevim Çakırbay tarafından hazırlanan rapor okunduktan sonra bazı Kurul üyeleri tarafından: "İçtihatı birleştirme kararlarının Resmi Gazete'de yayımlandığı ve benzer konularda bağlayıcı nitelik taşıdığı, ancak daireler arasında yorum farklılığı sonucu ortaya çıkan ve hukuki güvenliği olumsuz etkileyen içtihat aykırılığının, içtihatların birleştirilmesi yoluyla giderilebilmesi için konusu hakkında kanun boşluğu bulunması ya da yorum farklılığının yazılı hukuk kuralları içerisindeki eksiklik veya yanlışlıktan doğması gerektiği, hukuken çözüme ulaşılması gereken bir konuda uygulanabilir açık kanun hükmünün varlığı halinde içtihatların birleştirilmesine olanak bulunmadığı, mevcut içtihatı birleştirme konusunun özel hukuk davalarına ilişkin olduğu ve bu davalarda yargılamanın 6100 sayılı Kanun'un disiplini içerisinde yürütüldüğü, tarafların yararlanacağı kanun yolu sürelerinin de temel olarak bu kanunda, bir kısım davalarla ilgili olarak da başka kanunlarda yeri alan hükümlerle düzenlendiği, dolayısıyla içtihatı birleştirme konusuyla ilgili herhangi bir kanun boşluğundan söz edilemeyeceği gibi kanun yolu sürelerine ilişkin bu hükümlerin kesin ve yoruma ihtiyacı bırakmayacak şekilde açık ve anlaşılır olduğu, uygulanacak yazılı hukuk

normlarının mevzuatta bulunması karşısında içtihatların birleştirilmesine gerek olmadığı" hususu ön sorun olarak gündeme getirilmiştir.

Ön soruna ilişkin olarak yapılan görüşmede, 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 15/2. maddesinin (b) ve (c) bentlerinde, hukuk daireleri arasında veya ceza daireleri arasında içtihat uyumsuzlukları bulunması ya da Yargıtay dairelerinden birinin; yerleşmiş içtihadından dönmek istemesi, benzer olaylarda birbirine uymayan kararlar vermiş bulunması durumunda, bunların içtihatların birleştirilmesi yoluyla kesin olarak karara bağlama görevinin Hukuk ve Ceza Genel Kurullarına ait olduğunun düzenlendiği, Kanun'un 16. maddesinde de Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevlerinin bentler halinde sayıldığı ve 5. bendinde yer alan "*Hukuk Genel Kurulunun benzer olaylarda birbirine aykırı biçimde verdiği kararları ile Ceza Genel Kurulunun yine benzer olaylarda birbirine aykırı olarak verdiği kararları veya Hukuk Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulu; Hukuk Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi; Hukuk Genel Kurulu ile bir ceza dairesi veya Ceza Genel Kurulu ile bir ceza dairesi; Ceza Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi veya bir hukuk dairesi ile bir dairesi ceza arasındaki içtihat uyumsuzluklarını gidermek ve içtihatları birleştirmek.*" şeklindeki hüküm ile benzer olaylarda Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının birbirine aykırı kararlar vermesi veya bu kurullar ile daire kararları arasında içtihat aykırılığı bulunması durumunda, içtihat uyumsuzluğunun Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından giderileceğinin öngörüldüğü, süreç içerisinde içtihadı birleştirme konusu hakkında başvurucunun dilekçesinde gösterdiği kararlar dışında birbiri ile çelişkili başka kararların da verildiği, dolayısıyla yeknesak ve kararlı bir uygulamanın henüz yerleşmediği, aksine içtihat farklılığının derinleştiği ve sürekli bir nitelik kazandığı, oysa ki Yargıtay'ın en temel kuruluş amaçlarından birinin de hukuki birlik ve istikrarı sağlamak olduğu halde belirsizliğin devam ettiği, ayrıca hukuk davalarında uygulanacak kanun yolu süreleri genel olarak 6100 sayılı Kanun'da düzenlenmiş ise de mahkeme kararlarında bu sürelerin hatalı gösterilmesi halinde nasıl işlem yapılacağı hususunda herhangi bir kanun hükmünün bulunmadığı, bu açıdan bakıldığında bir kanun boşluğundan söz edilebileceği gibi aynı kanun hükümlerinin aynı nitelikteki olaylara uygulanmasında farklı yorum ve yaklaşım var ise istikrarlı içtihatların geliştirilebilmesi için de hukukun asli kaynakları arasında sayılan içtihatları birleştirme kararı verilebileceği değerlendirilerek, 28.04.2023 tarihinde yapılan üçüncü oturumda ön sorunun bulunmadığına oy çokluğu ile karar verilerek, işin esasına geçilmiştir.

III. İÇTİHADI BİRLEŞTİRME KONUSU İLE İLGİLİ KAVRAM, KURUM VE YASAL DÜZENLEMELER

A. KANUN YOLU

1. Genel Olarak

Hukuk yargılaması ile kişiler arasında ortaya çıkan ve konusunu özel hukuk ilişkilerinin oluşturduğu uyuşmazlıklar, hukuk düzeni içerisinde eşitlik esasına göre mahkeme kararları yoluyla çözümlenmektedir. Mahkeme kararları, objektif hukuk kurallarının somut olaylara uygulanma biçimini gösteren metinler olmaları sebebiyle büyük bir önem taşımakla birlikte, hüküm mahkemelerinin yargılama sürecinde hata yapması ya da olaya uygulanması gereken hukuk normunu farklı yorumlaması veya hiç uygulamaması nedeniyle hukuka aykırı kararlar verilmesi ihtimali her zaman mevcuttur. Hatalı kararların yok sayılması mümkün olmadığı gibi taraflardan bu nitelikteki kararların hukuki sonuçlarına katılmasını beklemek de hukuk devleti anlayışına uygun düşmeyecek ve adalet duygusunu zedeleyecektir. Bu itibarla mahkeme kararlarında hatalı, eksik, yanlış, haksız veya kanuna aykırı yönlerini zamanında gidermek, böylece hukuk uygulamasında adaleti ve birliği sağlamak amacıyla hemen her ülkede yüksek dereceli mahkemeler kurulmuş ve davanın taraflarına yüksek dereceli mahkemeye başvurma hakkı tanınarak, yargı kararlarına ilişkin olarak bir tür denetim mekanizması öngörülmüştür.

Hukuka aykırı veya haksız olduğu iddia edilen yargı kararlarının, kural olarak bir üst dereceli veya farklı mahkemelerce, istisnai olarak da kararı veren mahkemeye tekrar incelenmesine ve değiştirilmesine olanak tanıyan bu hukuksal mekanizmalara genel olarak "*kanun yolu*" denilmektedir.

Kanun yollarının temel niteliği hükmün kesinleşmesi önlenerek, uyuşmazlığın bir üst yargı makamına aktarılmasıdır. Bu duruma kanun yolu denetiminin erteleyici ve aktarıcı etkisi denilmektedir. Erteleyici etki, hukuki uyuşmazlığın sona ermesini engellediğinden aleyhine kanun yoluna başvuru kararı şeklinde anlamda kesinleşmesinin önlenmesidir. Bu etki, kararın kesinleşmesini ertelemekle birlikte, her zaman icrasını ertelemez. Başka bir anlamla erteleyici etki, kesinleşme bakımından mutlak ise de hükmün icrası bakımından mutlak değildir. Aktarıcı etki ise; hakkında kanun yoluna başvuru kararı bu sefer, kural olarak yüksek dereceli bir başka mahkeme tarafından incelenmesi anlamına gelmektedir. Kanun yollarının ihdas edilmesindeki asıl amacın da bu etki sayesinde gerçekleştiği söylenebilir.

Keza kanun yollarının öncelikli amacı; derece mahkemesi kararlarının, ikinci kez ve bu defa farklı bir yargı merci tarafından incelenmesi suretiyle söz konusu kararların doğruluğunu güvence altına almak, bu sayede dava konusu edilen subjektif hakların hukuka ve maddi gerçeğe uygun kararlarla elde edilmesini sağlamaktır. Aynı zamanda; benzer hukuksal sorunlara mahkemeler tarafından farklı çözümler getirilmesini önleyerek ülkede içtihat birliğini korumak, objektif nitelikteki bu fonksiyonu sayesinde hukukta kalitenin artırılması ve geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Denetimi yapacak mahkemenin içtihat niteliğindeki kararları ile objektif hukuk kurallarının ne şekilde anlaşılması ve uygulanması gerektiği açıklığa kavuşacağından, bu kararların derece mahkemeleri tarafından emsal alınması sayesinde ülkenin her yerinde hukukun aynı şekilde uygulanması mümkün hale gelecektir. Dolayısıyla bir yandan hukuk/içtihat birliği tesis edilecek, diğer yandan hukukun gelişimine katkıda bulunulacaktır. Hukuk uygulamasında ve içtihatlarda yeknesaklığın sağlanması suretiyle hukuki belirliliğin ve güvenliğin tesis edileceği, yargı organlarına duyulan güvenin de korunacağı açıktır.

Öğretide de genel olarak kanun yollarının, somut olay adaletinin sağlanması (maddi bakımdan doğru bir kararın verilmesi) yönüyle taraf menfaatine; hukuk birliğinin sağlanması, hukuki barış ve güvenliğin tesisi ve hukukun geliştirilmesi suretiyle de kamu menfaatine hizmet ettiği ifade edilmektedir. *Pekcanitez, Atalay ve Özekes*; bu iki amaç arasında üstünlük olmadığını ve bu amaçların birbiriyle çelişmediğini dile getirmektedirler.

Bir hakkın inkar edilmesi ya da ihlali durumunda hukuki koruma sağlamak için devletin yetkili yargı organlarına başvurarak karar alınmasını isteme hakkını ifade eden dava hakkı, 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti kapsamında teminat altına alınmıştır. Buna göre herkes, kişisel hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanması için bir mahkemeye erişme ya da dava açma hakkına sahiptir. Belirtilmelidir ki, mahkemeye erişim hakkı sadece ilk derece mahkemesinde dava açma hakkını değil, kanun yollarına başvurma hakkını da içermektedir. Bu bağlamda, mahkeme kararlarına karşı tanınan hükmün denetlenmesini talep hakkı, hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim hakkının bir görünümü olarak ortaya çıkmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 01.10.2020 tarihli ve 2020/21 Esas, 2020/53 Karar sayılı kararında vurgulandığı üzere, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti kapsamındaki

hüküm denetlenmesini talep etme hakkı, kişinin aleyhine verilen bir hüküm haşka bir yargı merci tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini isteyebilmesini teminat altına almaktadır.

Kanun yollarına başvurulabilme olanağının kişiye ve topluma güvence sağlaması açısından hukuk devletinin bir gereği olduğu da açıktır. Belirtilmelidir ki hukuk devleti ilkesinin zedelememesi, adalet mekanizmasına duyulan güvenin sarsılmaması, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi için yargılama makamlarınca verilen kararların gözden geçirilmesi ve hukuka aykırı olup olmadıklarının denetlenmesi gerekmektedir.

Türk hukuk sistemi açısından da Anayasa'nın 154 ve devamı maddelerinde, her bir yargı kolunda üst derecede yer alan yüksek mahkemeler düzenlenerek, en azından iki dereceli bir yargılama teşkilatı ile mahkeme kararlarının hukuka uygunluğunun denetlenmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu hükümler karşısında yargı yolu denetimi anayasal bir gereklilik olmakla beraber, uygulanacak kanun yolları ve bunların kapsamı konusunda bir düzenleme yapılmayarak, bu hususlar kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Bu bağlamda, adli yargı düzeninin bir kolunu oluşturan hukuk yargılaması yönünden tarafların başvurabileceği "*kanun yolları*" ve "*kanun yolu süreleri*" esas itibarıyla 6100 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Çünkü bir uyuşmazlıkla ilgili olarak mahkemelere başvurulduğunda mahkemenin bu uyuşmazlığı nasıl çözümleneceği, yargılama faaliyetini yürütürken nasıl bir yöntem izleyeceği, tarafların usul işlemlerini hangi süre ve kurallara bağlı kalarak gerçekleştireceği usul hukukunun konusunu oluşturmaktadır olup, kanun yolları da bir usul hukuku kurumudur.

2. Hukuk Davalarında Kanun Yolları

Belli bir sistemden oluşan yargılama süreci, uyuşmazlık ve dava hakkında verilecek hüküm kesinleşinceye kadar birden çok evreyi/kesiti kapsamaktadır. Bu evrelerden birisi de "*kanun yolu*" denilen denetim yargılamasıdır.

Uygulama ve öğretide kanun yolları farklı ölçütlere göre sınıflandırılmaktadır. Ancak genel kabul gören görüşe göre bu sınıflandırma "*olağan kanun yolları*" ve "*olağanüstü kanun yolları*" olarak karşımıza çıkmaktadır. Henüz kesinleşmemiş olan nihai kararlara karşı başvuru kanun yollarına olağan kanun yolları, şekli anlamda kesinleşmiş kararlar aleyhine başvuru kanun yollarına ise olağanüstü kanun yolları denilmektedir. Buna göre kararın şekli anlamda kesinleşmesi önem taşımakta olup, kararın kesinleşmesini önleyen kanun yolu olağan, karar kesinleştiikten sonra başvurulabilen yol ise olağanüstü kanun yolu olarak tanımlanmaktadır.

Ülkemizde iki dereceli yargılama teşkilatı mevcut iken, Yargıtay'ın içtihat mahkemesi olma niteliğinin korunması ve denetim yargılamasının güçlendirilerek daha etkin hale getirilmesi için kanun koyucu tarafından istinaf incelemesi gerekli görülmüş ve 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun ile ilk derece mahkemeleriyle Yargıtay arasında istinaf incelemesi yapmakla görevli olmak üzere bölge adliye mahkemeleri kurulmuştur. İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı gidilebilen bu yol, yargı teşkilatını iki aşamalı olmaktan çıkartıp üç aşamalı hale getirmiştir. Bu çerçevede 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğünden önce uygulanmakta olan mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na (1086 sayılı Kanun, HUMK) 5236 sayılı Kanun ile eklenen hükümlerle yargılama usulünde de köklü bir değişikliğe gidilmiş ve tek aşamalı olan kanun yolu sisteminden iki aşamalı kanun yolu sistemine geçilmiştir. 01.11.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Kanun'da da bu sistem aynen benimsenerek, kanun yolları "*Sekizinci Kısımda*" düzenlenmiştir.

Bölge adliye mahkemelerinin 20 Temmuz 2016 tarihinde faaliyete geçmesiyle, 6100 sayılı Kanun'un istinaf ve temyiz kanun yoluna ilişkin hükümleri yürürlüğe girmiştir.

a. Olağan Kanun Yolları

i. İstinaf

Yukarıdaki sınıflandırma açısından değerlendirildiğinde, 6100 sayılı Kanun'da düzenlenen "*istinaf*" ve "*temyiz*" olağan kanun yollarıdır. Çünkü bir hükmün istinaf veya temyiz yargılamasına konu edilebilmesi için erteleyici etkinin gerçekleşmiş olması, yani verilen kararın kesinleşmemiş olması gerekmektedir. İlk derece mahkemelerince verilen ve kesinleşmemiş olan nihai kararlara karşı kanun yollarının ilk aşaması olarak bölge adliye mahkemelerinde istinaf incelemesi yapılmakta, sonrasında yasal koşullar mevcut ise bu kararlar Yargıtay tarafından temyiz incelemesine tabi tutulmaktadır.

Yargılama hukuku bakımından önemli bir yenilik olan istinaf, kelime anlamı itibarıyla "*yeniden başlamak*", "*bir işi başından yeniden görmek*" şeklinde karşılık bulan bir kavramdır. Hukuki anlamda ise ilk derece mahkemelerinin henüz kesinleşmemiş kararlarının, hem maddi vakıa incelemesi yapan hem de hukukilik denetimi yapma yetkisi bulunan daha üst dereceli mahkemece tekrar incelenmesi, taleplerle belirlenen sınırlar içerisinde ikinci kez görülerek, hatalı yönlerin düzeltilmesi suretiyle karara bağlanmasını sağlayan bir kanun yoludur.

İstinaf, hem ilk derece mahkemesi kararını kanun yolu olarak denetlenmekte hem de belirli şartlarda yargılamayı yeniden yaparak yeni bir hüküm tesis etmektedir. Ancak kanun koyucu tarafından tercih edilen sistem, dar anlamda (sınırlı) istinaf sistemidir. Bu nedenle bölge adliye mahkemesi yeniden yargılama yapacak dahi olsa, ilk derece mahkemesinin vakıa tespitleri ve ilk derece yargılamasında toplanan dava malzemesi ile bağlı olup taraflarca ileri sürülen istinaf sebepleriyle sınırlı bir inceleme yapmaktadır. Bununla beraber, kamu düzenine aykırı olan hususları re'sen gözetir. Aynı şekilde re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda da tarafların dayandığı istinaf sebepleriyle bağlı olmaksızın ilk derece mahkemesinin kararını inceler.

Hukuk yargılamasında istinafa ilişkin düzenlemeler 6100 sayılı Kanun'un 341 ila 360. maddeleri arasında yer almaktadır. Anılan maddelerde, ilk derece mahkemelerince verilen hangi kararlara karşı bu yola başvurulabileceği, istinaf dilekçesinin içeriği, taşınması gereken unsurlar, yatırılması gereken harç ve giderler ile başvuru süresi, istinaf başvurusunun icraya etkisi, yine istinaf dilekçesinin karşı tarafa tebliği üzerine verilecek cevap dilekçesinin süresi, karşı tarafın katılma yoluyla istinafa başvurmak istemesi durumunda bunun koşulları, istinaf mahkemelerince yapılacak incelemenin aşama, yöntem ve sınırları yanında verilecek kararların mahiyeti hüküm altına alınmıştır. Bölge adliye mahkemelerinde gerektiğinde tahkikat yapılabilen ise de ilk derece mahkemelerinden farklı olarak bu mahkemelerde yapılamayacak işlemler bulunduğundan, bu işlemler de Kanun'un 357. maddesinde düzenlenmiştir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 341/1. maddesinde 7251 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak, ilk derece mahkemelerinin nihai kararları ile ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin reddi kararlarına, ayrıca karşı tarafın yüzüne karşı verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarına, yine karşı tarafın yokluğunda verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine verilen kararlara karşı istinaf yoluna gidilebileceği belirtilmiştir.

Aynı maddenin diğer fıkralarında ise dava konusunun miktar veya değerine göre malvarlığına ilişkin davalarda istinafa başvuru şartı olarak asgari bir parasal sınır getirilerek, bu sınıra göre hangi kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulabileceği, hangi hallerde bu kanun yolunun kapalı olduğu ayrıntıları ile düzenlenmiştir. Manevi tazminat davaları bakımından ise miktar veya değere baktılmaksızın istinaf yolu açık tutulmuştur.

Görülebileceği üzere, taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını çözen nihai kararlar yanında usule ilişkin nihai kararlara karşı da istinaf kanun yoluna başvuru mümkündür. Görevsizlik ve yetkisizlik

kararları ya da diğer dava şartlarının bulunmaması nedeniyle verilen usulden ret kararları ile davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararlar bunlar arasında sayılabilir. Ceçici hukuki koruma tedbirlerinden olan ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin reddi veya bu taleplerin kabulü halinde itiraz üzerine verilecek kararlara karşı da istinaf başvurusu yapılabilir (md. 341/1, 391/3, 394/5; 2004 sayılı İİK md. 258/III ve 265/V). Diğer yandan istinaf yoluna başvuru konusunda çekişmeli yargı/çekişmesiz yargı aynı gözetilmediği için çekişmesiz yargıya tabi davalarda verilen kararlar hakkında da istinaf yoluna başvurulması mümkündür. Ara kararları ise kural olarak başlı başına istinaf konusu yapılamaz, ancak asıl hükümle birlikte bu kararlar hakkında istinaf yoluna başvuru olanağı bulunmaktadır.

İstinafa başvuru süresi ise 6100 sayılı Kanun'un 345. maddesinde, "*İstinaf yoluna başvuru süresi iki haftadır. Bu süre, ilamın usulen taraflardan her birine tebliğiyle işlemeye başlar. İstinaf yoluna başvuru süresine ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır*" şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre genel istinaf süresi iki hafta olup bu süre kural olarak ilamın taraflara tebliğinden itibaren başlar. Bununla birlikte başvuru süresinin 6100 sayılı Kanun'da daha kısa olarak belirlendiği kararlar da mevcuttur. İstinaf başvurusunun süreden ya da miktar yönünden reddine ilişkin kararlar ile gerekli giderlerin yatırılmaması durumunda verilen ret kararlarına karşı istinaf süresi iki hafta değil bir hafta olarak hükümlerine alınmıştır (md 344, 346).

Özel kanunlarda daha farklı istinaf süreleri de bulunmaktadır. Nitekim 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 363. maddesine göre icra mahkemesi kararlarına karşı istinaf yoluna başvuru süresi, teahhüt veya tebliğ tarihinden itibaren on gündür. Aynı Kanun'un 285. maddesi gereğince asliye ticaret mahkemelerinde görülen konkordato talehi hakkında verilen kararlara karşı da istinaf süresi 308/a maddesi uyarınca on gündür. Bu süre, borçlu ve konkordato talep eden alacaklı bakımından kararın tebliğinden itibaren; itiraz eden diğer alacaklılar bakımından ise tasdik kararının ilanından itibaren başlar. Yine iflas yoluyla takipte ticaret mahkemesince verilen nitelikli kararlara karşı istinaf süresi, kararın tebliğinden itibaren on gün olduğu gibi iflasın kaldırılması ve kapanmasına ilişkin kararlar bakımından da on gündür (İİK md. 164/II, 182/II ve 254/IV).

İstinaf dilekçesi, kanuni süre geçtikten sonra verilir ise karar veren mahkeme istinaf dilekçesinin reddine karar verir ve ret kararını kendiliğinden ilgilisine tebliğ eder. Bu durumda, istinaf talebinin süresi içinde yapılıp yapılmadığını denetim görevi öncelikli olarak bölge adliye mahkemesine değil, ilk derece mahkemesine aittir. İlk derece mahkemesince dilekçenin süre

yönünden reddine karar verildiği takdirde bu kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde istinaf yoluna başvurulabilir.

Diğer yandan bölge adliye mahkemelerince verilen bütün kararlara karşı temyiz yolu açık tutulmamış, hukuki sorunun niteliği ve maddi değeri esas alınarak başvuru hakkı sınırlandırılmıştır. Kanunla getirilen bu sınırlandırma dışında kalan kararlar açısından, olağan kanun yolu sistemi içinde son aşama olan temyizden de kısaca bahsedilmesi isabetli olacaktır.

ii. Temyiz

Temyiz, açık bir şekilde hatalı ve kanuna aykırı biçimde ortaya çıkmış kararların düzeltilmesini amaçlayan olağan bir kanun yolu olarak tanımlanabilir. Bu anlamda temyiz "hukukun hiç uygulanmaması veya yanlış uygulanması" sebebine dayanan bir kanun yoludur. Zira temyiz hem kararın daha üst seviyedeki bir mahkeme tarafından denetlenmesini sağlaması, hem de şekli bakımından kesinleşmesini ertelemesi itibarıyla tam bir kanun yoludur (*Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu, 21.02.2014 tarih ve 2013 / 1 Esas, 2014 / 1 Karar*)

Temyiz, kural olarak bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı başvuru olan bir kanun yoludur. İstisnai durumlar dışında ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı doğrudan temyiz yoluna gidilemez. Bu anlamda temyiz, istinaftan sonraki olağan kanun yolunun adıdır ve kanun yolu sistemi içinde son aşamayı ifade etmektedir. Temyizin, ülke genelinde kanunların bütün mahkemelerde aynı anlayışla (yeknesak) uygulanmasını sağlamak yönündeki işlev ve amacı nedeniyle bu inceleme istinaf mahkemeleri gibi bölgelere ayrılmış şekilde farklı yerlerde değil, tek bir üst mahkeme olan Yargıtay tarafından yapılmaktadır.

6100 sayılı Kanun'un 361/1. maddesinde, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde temyiz yoluna başvurulabileceği öngörülmüştür. Maddenin ikinci fıkrasında, davada haklı çıkmış olan tarafa da hukuki yarar bulunmak şartıyla temyiz yoluna başvuru olanağı tanınmıştır. Temyiz yoluna ilişkin bu genel kuralın istisnaları ise "temyiz edilemeyen kararlar" başlığı altında 362. maddede düzenlenmiştir. Maddede dava konusunun miktar ve değerine göre bir kesinlik sınırı getirildiği gibi sayılan istisnalar dışında sülh hukuk mahkemelerinin görevine giren davalarda ilgili kararlar hakkında temyiz yoluna başvurulamayacağı düzenlenmiştir. Özel bir kanun hükmü ile temyiz edilemeyeceği kabul edilen kararlara karşı da temyiz yoluna gidilemez.

Temyizi mümkün kararlar aleyhine, kural olarak tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir. Ancak tıpkı istinaf suresinde olduğu gibi temyiz süresi bakımından da özel kanunlarda kabul edilen daha kısa süreler bulunmaktadır (İİK md. 164/II, 182/II ve 254/IV). Vakıf senedinin tescil ve tafiili istemiyle açılan davalar bakımından ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 103/1. maddesinde daha uzun olacak şekilde bir aylık temyiz süresi kabul edilmiştir. Bu nedenle temyiz süresi konusunda özel hükümlerin ayrıca dikkate alınması gerekmektedir.

Temyiz kanun yoluna başvuru nedeni, temyiz niteliği itibarıyla hukuk kurallarının somut olaya yanlış uygulanmasıdır. Bu sebeple istinaftan farklı olarak, Yargıtay ileri sürülen temyiz sebepleri ile bağlı olmayıp açık kanun hükmüne aykırı gördüğü diğer hususları da inceleyebilmektedir. İstinaf yargılamasında ise kamu düzenine aykırı olan haller dışında istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak inceleme yapılmaktadır.

İstinaf ve temyiz kanun yollarının nitelik ve kapsamları gereği, yargılama sonucunda verilen kararlar da farklılık göstermektedir. Bölge adliye mahkemelerinin sadece denetim değil aynı zamanda yargılama yapma yetkileri bulunduğu için, istinaf incelemesi sırasında davayı hukuki ve maddi yönlerden tekrar ele alıp değerlendirme, gerektiğinde yeniden delil araştırması yapma, hukuka aykırı bulunduğu kararın kısmen veya tamamen kaldırarak yeniden hüküm kurma olanağı bulunmaktadır. Temyiz incelemesinde ise hukuka uygunluk denetimi yapıldığından, yeniden yargılama yapılması söz konusu değildir. İnceleme kural olarak dosya üzerinden gerçekleştirilir ve temyiz kanun yolunda esasın inceleme neticesinde Yargıtay tarafından "bozma", "onama" ve "düzeltilerek onama" kararları verilir. Yargıtay, derece mahkemesinin kararını kısmen veya tamamen bozabilir fakat istinaf yargılamasında olduğu gibi ilk derece mahkemesinin yerine geçip yeniden yargılama yaparak yeni bir hüküm tesis edemez. Derece mahkemesi kararını kanuna ve usule uygun bulunduğu takdirde ise aynen onar. Onanan karar şekli anlamda kesinleşir. Karar, usule ve kanuna uygun olup da gösterilen gerekçe doğru bulunmazsa, gerekçe değiştirilerek ve düzeltilerek onanır (md 370/4).

İstinaf aşaması 6100 sayılı Kanun'da daha ayrıntılı düzenlenmiş ve temyiz yönünden bazı hususlarda istinaftaki hükümlerin kıyasen uygulanacağı kabul edilmiştir (md 366).

iii. Karar Düzeltme

Olağan kanun yollarına ilişkin bu kısa açıklamadan sonra, yürürlükten kaldırılan 1086 sayılı Kanun döneminde uygulanan ve olağan kanun yolları arasında kabul edilen "*karar düzeltme*" yoluna da değinmekte fayda bulunmaktadır.

Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu kararlara karşı başvuru olan bu yol ile temyiz incelemesi sırasında yapılan hatalardan dönülmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle temyiz incelemesinden geçmeyen kararlara karşı karar düzeltme yoluna gidilemez. Hangi sebeplere dayanılarak bu yola başvurulabileceği 1086 sayılı Kanun'un 440/1. maddesinde bentler halinde sayılmakla birlikte, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği bütün kararlara karşı bu yola başvurulması mümkün değildir. Nitekim aynı maddenin üçüncü bendinde karar düzeltme yoluna başvurulamayacak kararlar açıkça sayılmıştır. Hukukumuzda kendine özgü bir kanun yolu olarak kabul edilen ve temyiz kanun yolunun bir devamı niteliğinde uygulanan bu yola, 6100 sayılı Kanun'un sistematigi içinde yer verilmeyerek mevzuatımızdan çıkarılmıştır.

Ancak kanun yollarına ilişkin değişiklikle beraber bölge adliye mahkemeleri hemen faaliyete geçirilmediğinden, 6100 sayılı Kanun'a geçici üçüncü madde eklenmiş ve bu madde uyarınca bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı Kanun'un temyiz ve karar düzeltmeye ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam edilmiştir. Aynı geçici maddede, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında da kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanun'un 26.09.2004 tarih ve 5236 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önceki 427 ile 454. maddelerinin uygulanacağı hüküm altına alındığından, karar düzeltme kanun yolu, sadece bu kararlar bakımından olağan kanun yolu olma özelliğini halen korumaktadır.

b. Olağanüstü Kanun Yolları

Hukuk mahkemelerince verilen bir kararın kanun yolunun tüketilmesi veya hiç başvurulmaması sonucunda kesinleşmesi ya da kesin olarak karara bağlanması üzerine başvuru olan olağanüstü kanun yolları ise "*kanun yollarına temyiz*" ve "*yargılamanın tadisi*" şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kararın kesinleşmesinden sonra çok istisnai olarak bazı ağır yargılama hatalarının varlığı durumunda bu yollara başvurulabildiği için olağanüstü kanun yolları olarak nitelendirilmektedir.

i. Kanun Yararına Temyiz

6100 sayılı Kanun'un 363. maddesine göre, ilk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına ve bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla kesin olarak verdikleri kararlar ile yine bu sıfatla verdikleri ve temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına karşı, yürürlükteki hukuka aykırı bulunduğu ileri sürülerek Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulur.

Temyiz talebi Yargıtay'ca yerinde görüldüğü takdirde, karar kanun yararına bozulur. Ancak bu bozma, kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz. Bozma kararının bir örneği Adalet Bakanlığına gönderilir ve Bakanlıkça Resmi Gazetede yayımlanır.

Kanun yarana temyizcinin amacı, kesinleşmiş olmasına karşın yürürlükteki hukuka, mantığa ve temel hukuk ilkeleriyle açık kanun hükümlerine aykırı kararların bozularak Resmi Gazete'de yayımlanması, dolayısıyla kararın yanlış olduğunun duyurularak gelecekte aynı şekilde kararlar verilmesini önlemektir.

ii. Yargılamanın İadesi

Yargılamanın iadesi, bazı ağır yargılama hatalarından ve noksanlarından dolayı, maddi anlamda kesin hükmün sona ermesini ve daha önce kesin hükme bağlanmış olan bir dava hakkında yeniden yargılama ve inceleme yapılmasını sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur (*Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt V, s. 5165*).

Belirtmek gerekir ki, karar kesinleşmiş olsa dahi bazı yargısal hatalar çok ağır olabilir, toplum vicdanını derin bir şekilde zedeleyebilir ve hukuk düzenine duyulan güveni ortadan kaldırabilir. Bu ağır ve kabulü zor hataların karar kesinleştikten sonra anlaşılması halinde dahi, karar ayakta tutmaya çalışmak, kesinleşmenin amaçladığı hukuki güvenliği zedeleyecek, hukuk barışını bozacak, adalet hissine dokunacaktır. Yargılama sırasında meydana gelen hatalar ve eksiklikler çok ağır ise bu tür kararlara karşı olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın iadesi (veya yargılamanın yenilemesi ya da iade-i muhakeme) yolu kabul edilmiştir. Böylelikle kesin hükümdeki ağır hataların giderilmesi sağlanır, noksanlık düzeltilir (*Muhammet Özkes, Pekcanter Usul Medem Usul Hukuku, Cilt III, 15. Baskı, s. 2323, 2324*).

Yargılamanın iadesi sebepleri, 6100 sayılı Kanun'un 375. maddesinde sınırlı olarak sayılmış olduğundan ancak belirtilen bu önemli, özel ve sınırlı hallerde bu yola başvurulabilir. Bunlar

dışındaki bir sebepten dolayı yargılamanın iadesi yoluna gidilemez. Bir başka deyişle, maddede sayılan yargılamanın iadesi sebepleri kıyas yoluyla genişletilemez. Yargılamanın iadesi, 6100 sayılı 374. maddesinde belirtildiği gibi kesin olarak verilen veya kesinleşmiş hükümlere karşı istenebilir. Dolayısıyla, bir karar henüz kesinleşmemiş ise sınırlı olarak sayılan sebeplerden biri mevcut olsa bile, hüküm kesinleşmeden yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi söz konusu değildir.

Yukarıda açıklandığı gibi yargılamanın yenilenmesi olağanüstü bir kanun yolu olsa da inceleme bir üst yargı organı tarafından değil, 6100 sayılı Kanun'un 378/1. maddesine göre daha önce kararı veren mahkeme tarafından yapılmaktadır. Çünkü bu yola başvurunun temel amacı hükmün doğruluğunun denetlenmesi olmayıp; ağır hata nedeniyle verilmiş olan hükmün kaldırılarak yeni bir hüküm verilmesidir. Bu yola kural olarak davanın tarafları başvurabilmektedir. Ancak istisnai durumlarda davanın tarafı olmayan üçüncü kişilerce de Kanun'un 376. maddesine göre hükmün iptali talep edilebilmektedir.

Kanun'da yargılamanın iadesi farklı hak düşürücü sürelerle ve başlangıç tarihlerine tabi tutulmuştur. Yargılamanın iadesi sebeplerinin hemen hemen hepsinde öngörülen hak düşürücü süreler aynı olmakla birlikte, bu sürelerin başlangıç tarihleri farklılık göstermektedir. Süreler kural olarak üç ay ve her halükarda yenileme talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıldır. Esasında yargılamanın yenilenmesi isteği yeni ve bağımsız bir dava olarak açılıp görüldüğünden, bu dava hakkında mahkemenin yargılama yaparak verdiği karara karşı süresi içinde diğer koşulların da bulunması durumunda olağan kanun yollarına başvurulması mümkündür.

B. KANUN YOLLARINA BAŞVURUNUN GENEL KOŞULLARI

1. Kanun Yolunun Öngörülmüş Olması

Kanun yollarına başvuru hakkı, kural olarak görülmekte olan davanın taraflarına ait olmasına karşın, çok istisnai hallerde davanın tarafı olmayan kişiler de verilen karar nedeniyle hukuki menfaatleri haksız olarak etkilenmiş ise kanun yollarına başvurabilirler. Ancak hukuken geçerli bir kanun yolu başvurusu bulunduğu kabulü için bazı şartların sağlanmış olması gerekmektedir. Kanun yollarına ilişkin yasal düzenlemeler incelendiğinde başvurunun öncelikli koşulu, aleyhine kanun yoluna başvuru karar hakkında kanun yolunun öngörülmüş olmasıdır. Mahkeme kararlarının denetlenmesini talep hakkı, evrensel bir hukuk ilkesi olan adil yargılama hakkının ve hak arama hürriyetinin birer gereği olarak kabul edilmekte ise de kanun koyucu

tarafından bütün mahkeme kararlarına karşı bu hak kabul edilmemiş ve bazı sınırlamalar getirilerek, üst yargı denetimi kapalı tutulmuştur.

Bu anlamda, ilk derece mahkemelerince verilen hangi kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabileceği 6100 sayılı Kanun'un 341. maddesinde sayılmış, malvarlığına ilişkin davalar bakımından miktar ve değerine göre her yıl güncellenen parasal bir sınır da getirilerek, miktar ve değeri kanunda belirtilen sınırı geçmeyen kararların kesin olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca iki dereceli yargılamanın yeterli güvence teşkil ettiği düşüncesiyle Kanun'un 362. maddesinde sayılan iş ve davalar hakkında bölge adliye mahkemelerince verilen kararlara karşı temyiz yolu kapalı tutulmuştur. Ancak kanun tarafından kesin olduğu kabul edilen bu kararlara karşı kanun yoluna başvurma hakkı bulunmayan taraf, başvuru hakkına sahip olan karşı tarafça istinaf ya da temyize başvurulduğu takdirde vereceği cevap dilekçesi ile katılma yoluyla istinaf (md. 348/1) veya temyiz yoluna (md. 366/1) başvurabilir.

Üst yargı denetimini ortadan kaldıran bu hükümlerin kişilerin hukuksal güvencesini zedelediği düşünülebilir ise de; bu kısıtlamalara ilişkin bir kısım yasa maddeleri Anayasa Mahkemesinin norm denetimine konu olmuş ve yüksek mahkeme ilgili kararlarında, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların kesin olduğu yönünde düzenlemeler içeren maddelerin Anayasa'ya uygun olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin 20.01.1986 tarihli ve 1985/23 Esas, 1986/2 Karar sayılı kararında, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "*Miktar veya değeri yüzbin lirayı geçmeyen tasarruflar ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar kesindir*" ifadesi; 10.07.1990 tarihli ve 1989/28 Esas, 1990/18 Karar sayılı kararında ise; 1475 sayılı İş Kanunu'nun idari para cezalarına ilişkin 108. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "*İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir*" ifadesi Anayasa'ya uygun bulunarak iptal istemi reddedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, kanun yoluna başvuru hakkını sınırlayan yasal düzenlemelerle ilgili olarak verdiği kararlarda genel olarak, Anayasa'da tüm mahkeme kararlarının kanun yolu denetimine tabi olması gerektiğine ilişkin bir hükmün yer almadığını, kişilerin ne şekilde bu haktan yararlanacakları ve bu hakkın temini bakımından nasıl bir sistemin kurulacağı hususunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunduğunu, Anayasa'nın 36. maddesinde adil yargılanma hakkına ilişkin herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olsa da mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. ve

davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını hükme bağlayan Anayasa'nın 141. maddelerinin, adil yargılama hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiğini, bu nedenle de yargılamaların hızlandırılması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılmasına yönelik kamu yararı amacıyla öngörülen kuralların, hukuk devleti ilkesini ve hak arama özgürlüğünü zedelediğini kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca, hükmün denetlenmesini talep etme hakkının niteliği dikkate alındığında bu hakkın mutlak bir hak olarak kabulünün mümkün olmadığını, dolayısıyla hakkın kanun koyucu tarafından bazı sınırlamalara tabi tutulabileceğini ancak bu sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ölçütlere uygun olarak yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu itibarla, hukuk mahkemeleri tarafından verilen nihai kararların maddi ve hukuksal yönden yeniden incelenip denetlenebilmesi için başvuruya konu karar hakkında, olağan kanun yolunun açık tutulmuş olması gerekmektedir. Aksi halde başvuru yapılsa dahi, kanun yolu mahkemesi öncelikle başvuru koşullarının mevcut olup olmadığını inceleyeceğinden, gerekli koşulu taşımayan başvuruyu salt bu nedenle reddedecektir.

2. Kanun Yoluna Başvuruda Hukuki Yarar Bulunması

Medeni usul hukukunda geçerli olan "*tasarruf ilkesi (HMK md.24)*" ve "*taleple bağlılık ilkesi (HMK md.26)*" kanun yollarına başvuru bakımından da geçerli olduğu için taraflar başvurmadığı surece, hukuk davalarında kendiliğinden bir kanun yolu incelemesi yapılmaması mümkün değildir. Ancak yapılan başvurunun esasen incelenebilmesi için başvuran tarafın hukuki yararının bulunması şarttır. 6100 sayılı Kanun'un 114/1-h maddesinde dava açmak için zorunlu görülen hukuki yarar şartı, yargılama bir bütün olduğundan kanun yoluna başvuru için de geçerlidir. Hukuki yarar kavramından ne anlaşılması gerektiğine gelince kısaca, "*mahkemeye yöneltilen bir talep çerçevesinde hali hazırda hukuken korunmaya değer bir yararın (menfaatin) bulunması*" olarak tanımlamak mümkündür. Kanun yollarına başvuru söz konusu olduğunda da başvuran tarafın, aleyhine kanun yoluna başvurduğu kararın yeniden incelenmesi, kaldırılması veya değiştirilmesinde hukuken korunmaya değer bir menfaati bulunmalıdır. Bu çerçevede, bir davada kısmen ya da tamamen aleyhine kararla karşılaşan tarafın kanun yoluna başvurmakta hukuki yararı vardır. Kararla her türlü hakkına kavuşmuş olan tarafın ise hükmü kanun yoluna götürmesi düşünülemez. Bununla birlikte davada haklı çıkmış olan tarafın da istisnai bazı durumlarda hükmü kanun yoluna götürmekte hukuki yararı varsayılabilir. Hükmün sonucu itibarıyla lehine karar verilen

tarafın talebine tamamen uygun olsa dahi, kararın gerekçesi o tarafın ileri sürdüğü gerekçeye aykırı ise bu durumda hukuki yarar varsayılr. Bu nedenledir ki 6100 sayılı Kanun'un 361/2. maddesinde davada haklı çıkmış olan tarafın da hukuki yarar bulunmak şartıyla temyiz yoluna başvurabileceği kabul edilmiştir.

3. Kanun Yollarına Başvuruda Süre Koşulu

Türk hukukunda, özel hukuk davalarının yargılama usulünün düzenlendiği temel kanun olan 6100 sayılı Kanun'da hem mahkemeler hem de taraflar açısından belirli şekil koşulları yanında belirli süre koşulları öngörülmüştür. Bu durum, yargılamanın düzenli bir şekilde yürütülmesi, davaların gereksiz ve kötü niyetle uzatılmasının engellenmesi, tarafların yeterli özeni göstermesi için zorunludur. Bu nedenle yargılama belirli usul kesitlerine/aşamalarına uygun olarak yürütülmekte, taraflar iddia ve savunma haklarını kanundaki süre ve kurallar çerçevesinde kullanabilmekte, dilekçelerin verilmesi, delillerin sunulması gibi usul işlemlerini belli süre ve şekil koşullarına uygun olarak yapabilmektedirler.

Yargılama usulüne ilişkin bu şekil ve süre koşullarının asıl amacı ise hem mahkeme hem de taraflarca işlemlerin ne zaman ve ne şekilde yapılacağını önceden bilinmesi suretiyle hukuki belirliliğin sağlanması, belli bir düzen içinde taraflar arasında eşitliğin gerçekleştirilmesi, tarafların keyfi davranışlarının önlenerek mahkemenin aynı işle uzun süre meşgul olmasının engellenmesi, böylece uluslararası ve ulusal nitelikteki emredici normlar uyarınca makul bir süre içerisinde tarafsız yargılamanın yapılarak, mümkün olan en kısa sürede doğru ve adil kararlar verilmesini temin etmektir.

Çünkü Anayasa'nın 141/4. maddesine göre, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir. Bu kapsamda usul ekonomisi ilkesinin düzenlendiği 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinde de hakimin, yargılamanın makul bir süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükünlü olduğu ifade edilmiştir. Anılan hükümler uyarınca usul ekonomisi ilkesinin bir unsuru olan makul sürede yargılama hakkı, ülkemizin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de hüküm altına alınmıştır. Buna göre herkes, davasının makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir (AİHS md. 6/1). Dolayısıyla sürelerle ilişkin hükümlerin, özellikle yargılamanın makul surede sona ermesini sağlama işlevi bulunduğunu belirtmek gerekir.

Yukarıda değinildiği gibi bir davanın açılmasıyla başlayan ve doğası gereği zamana yayılan yargılama faaliyetinde, istenen sonuca en kısa zamanda ulaşılması için mahkeme ve taraflarca yapılması gereken işlemler ancak belli bir zaman aralığında yapılabilir. Usul hükümleri ile de kanuni bir değer kazanan bu zaman aralıklarına "süre" denilmektedir. Böylece usul işlemlerinin yapılması zamansal olarak sınırlandırılmakta ve tarafları ya da mahkemenin tutumuna bırakılmamaktadır. Bu bağlamda kanun yollarına başvuru hakkı da yasal süreler içerisinde kullanılabilen bir haktır (HMK md. 345, 361, 377).

Hukuk yargılamasının işleyişi bakımından oldukça önemli bir yere sahip olan süreler hakkındaki genel esaslar 6100 sayılı Kanun'un 90 ila 94. maddelerinde yer almaktadır. Süreler, esas olarak "*kanun tarafından belirlenen süreler*" ve "*hakim tarafından belirlenen süreler*" şeklinde tasnif edilmiştir.

6100 sayılı Kanun'un "*Sürelerin belirlenmesi*" kenar başlıklı 90. maddesi; "*Süreler, kanunda belirtilir veya hakim tarafından tespit edilir. Kanunda belirtilen istisnai durumlarda, hakim kanundaki süreleri artıramaz veya eksiltemez. Hakim, kendisinin tespit ettiği süreleri, haklı sebeple artırmaya veya eksiltmeye; gerekli gördüğü takdirde, bu konudaki kararından önce tarafları da diler*" şeklindedir.

Yukarıdaki hükümden anlaşılacağı üzere hakim tarafından sürenin belirlenebildiği durumlar var olmakla birlikte, konumuz itibarıyla önem arz eden kanun tarafından belirlenen sürelerdir. Yargılamanın işleyişi ile ilgili olan bu süreler, kanun tarafından özel önem atfedilen, hakim takdirine bırakılmayan ve kanun koyucu tarafından hızzat tespit edilen sürelerdir. Kanunda belirlenen bu süreler üzerinde hakim tasarruf yetkisi bulunmamaktadır. Kanun'un "*Kesin süre*" başlıklı 94. maddesinin 1. fıkrasında "*Kanunun belirlediği süreler kesindir*" denilmek suretiyle bu hususa vurgu yapılmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kesin süre içinde yapılması gereken işlemi süresinde yapmayan tarafın o işlemi yapma hakkının ortadan kalkacağı hukme bağlanmıştır.

Görülebileceği gibi kanun tarafından belirlenen sürelerin en önemli özellikleri, kesin nitelikte olmaları ve bu nedenle hakim tarafından artırılmasının veya azaltılmasının mümkün olmamasıdır. Bunun asıl sebebi ise bu sürelerin kamu düzenine ilişkin ve uyulmadığı takdirde hak düşümüne yol açmasından kaynaklanmaktadır. Bu niteliği uyarınca kesin sürelerle uyulup uyulmadığı hakim tarafından ressen dikkate alınmalıdır. Kesin sürenin kaçırılması halinde bundan böyle o usul işleminin yapılması mümkün değildir. Kesin süre içerisinde yapılmayan işlemin artık yapılmasının

mümkün olmaması, kesin sürenin genel bir yaptırımıdır. İşlem kesin süreden sonra yapılırsa dahi geçerli değildir. Buna karşın, işlemin elde olmayan sebeplerle kesin süre içinde yapılması mümkün değilse yapamayan tarafın, 6100 sayılı Kanun'un 95 ve devamı maddelerinde hüküm altına alınan eski hale getirme talebinde bulunması mümkündür.

Kanun yollarına başvuru süreleri de kanun tarafından belirlendiği için kesin nitelikteki sürelerdendir. Bu itibarla hakim tarafından değiştirilmesi mümkün olmadığı gibi istinaf ve temyiz sırasında başvurunun süresinde yapılıp yapılmadığının re'sen gözetilmesi gerekir. Bir dilekçe ile yapılması gereken başvuru, kanuni süre geçtikten sonra yapılırsa dilekçenin reddine karar verilir. Bu duruma getirilen istisna ise katılma yoluyla istinaf ve temyize ilişkin hükümlerdir (mç. 348/1, 366).

C. ÖĞRETİDE İÇTİHADI BİRLEŞTİRMENİN KONUSU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Pekcanitez, Atalı ve Özkes; kanun yoluna başvuru süresi ile ilgili olarak, hüküm fıkrasının (yanlış olarak) kanunun öngördüğü süreden farklı (ve daha uzun) bir süreyi içermesi durumunda, ilgili tarafın yasal süre dolduktan sonra fakat hüküm fıkrasında yazan süre içinde kalarak kanun yoluna müracaatının kabul edilip edilmeyeceği konusunda tereddüt yaşanabilir ise de Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru üzerine verdiği kararlarda kabul edildiği gibi hüküm fıkrasında yazan süre içinde kanun yoluna müracaat edilmiş olması kaydıyla kabul edilmesi gerektiğini, aksi uygulamanın hak ihfali teşkil edeceğini, mahkemenin yanılması ve ihmalden dolayı tarafa bir sorumluluk çıkartılmaması, adalete erişim hakkı ve hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir (*Murat Atalı, Muhammet Özkes, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. Baskı, Cilt III, s. 1983 ve 2226*).

Yılmaz'da; istinaf süresi iki hafta olmasına rağmen, mahkeme verdiği gerekçeli kararda yanlış olarak on beş gün olduğunu belirtmişse, adil yargılanma hakkı (mahkemeye başvurma hakkı) sebebiyle, on beş güne itibar edileceğini ve on beşinci günde yapılan istinaf başvurusunun kabul edileceğini, nitekim Anayasa Mahkemesinin de bireysel başvuru üzerine verdiği 09.06.2016 tarihli ve 2014/829 numaralı kararında buna işaret ettiğini belirterek, aynı kabulü içeren bir Yargıtay kararna atıf yapmış ve Yargıtay'ın "esas olan mahkeme kararında değil, kanunun belirttiği süredir" görüşünü terk etmesinin isabetli olduğunu dile getirmiştir (*Tijder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt II, 4. Baskı, s. 4932, 4933*).

Kuru ise; temyiz hakkını örnek göstererek, kanuni süre içerisinde yapılması gereken bir işlem o süre içinde yapılmaz ise hakkın düşeceğini, mahkeme (kesin) bir kanuni süreyi uzatsa ve ilgili de kanuni süreyi geçirdikten sonra kendisine mahkemece verilen (uzatılan) süre içinde o işlemi yapsa bile, işlemin, kanun tarafından öngörülen süre geçtikten sonra yapıldığı için geçersiz olacağını belirtmektedir (*Bakı Kurn, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt VI, s.5433*).

VI. GEREKÇE

Yukarıda açıklanan yasal düzenleme ve ilkeler birlikte değerlendirildiğinde, ilk derece istinaf ve temyiz mahkemelerince gerçekleştirilen yargılamalar birbirinden farklı esas ve işlemlere sahip olsalar da bir bütün olarak, mahkemeler önüne taşınan uyuşmazlıkların gerçek hak durumuna uygun, doğru ve adaletli kararlarla çözümlenmesi amacını taşıdıkları açıktır. Bu amacın etkin ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kanun yollarının usul hukuku çerçevesinde özel bir göreve sahip olduğu da kuşkusuzdur.

Kanun yolları ile mahkemelerce hatalı veya yanlış olarak verilen kararların denetimi, düzeltilmesi ve en nihayetinde hukuka uygun hale getirilmesi hedeflenirken, içtihadı birleştirmenin konusu, kesin mülkiyette olduğu tartışma dışı olan kanun yoluna başvuru süresi hakkında mahkemece hatalı karar verilmesine ilişkindir. Bu durum, kanunda daha kısa belirlenmesine karşın kararda hatalı olarak daha uzun gösterilen süre içinde kanun yoluna başvurulduğu ve mahkeme eliyle yanıtlanan tarafın kanun yolu başvurusu esastan incelendiği takdirde, 6100 sayılı Kanun'da emredici şekilde düzenlenen kesin sürelerle ilişkin hükümlerini bertaraf edilmesi neticesine yol açılmayacağı sorununu ortaya çıkarmaktadır. Esasen, gerek öğreti gerekse Yargıtay daireleri arasındaki görüş ayrılıklarının temelinde de bu husus yatmaktadır.

Bir tarafta mahkeme kararına güvenerek hükümdede gösterilen süre içerisinde kanun yoluna başvuru hakkını kullanan kişi varken, diğer tarafta hakim tarafından artırılıp/eksiltilmesi mümkün olmayan kesin süreye ilişkin kanun hükümleri bulunmaktadır.

Konunun, hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim hakkının ayrılmaz bir parçası kabul edilen kanun yoluna başvuru hakkına ilişkin olması nedeniyle Anayasa'da güvence altına alınan bu haklar bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde "*hukuk devleti*" ilkesi, cumhuriyetin temel niteliği olarak düzenlenmiş ve bu ilke Anayasa Mahkemesinin kararlarında, "*eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygı gösteren, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir*

Hukuk düzeni kırıp bunu geliştirerek sürdüren. Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayıp yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasa koyucunun da buzamıyacağı temel hukuk ilkeleri ve Anayasa bulunduğu bilincinde olan devlet” olarak tarif edilmiştir.

Hukuk devleti niteliği uyarınca devletin üstlendiği bu görevler çerçevesinde Anayasa’da, temel hak ve hürriyetlerin korunması ve gerçekleştirilmesine ilişkin en genel kural 40. maddede düzenlenmiş ve “Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir” denilmiştir. Hukuk devleti, devletin hukuk kurallarına bağlı olmasının yanında, bireylere yargısal denetim güvencesini de sağlamasını gerektirdiğinden, yargısal başvuru yolu 36. maddede düzenlenmiştir.

Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin 1. fıkrasında; “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir” denilerek, bu kapsamda yargı mercilerine davacı ve davalı olarak başvurma, bunun doğal sonucu olarak iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur.

Anayasa Mahkemesi kararlarında maddeyle korunan hak arama özgürlüğünün, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, Anayasa’nın 40. maddesi uyarınca diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlar; en etkili güvencelerden biri olduğu vurgulanmaktadır.

Hak arama özgürlüğü sadece yargısal yollara başvuruyu değil, aynı zamanda idari başvuru yollarını, hatta duruma göre kurumlara başvuru yollarını da kapsamaktadır. Bu özgürlüğün başvuru hakkı ve başvuru yollarıyla kullanıldığı dikkate alındığında, hak arama özgürlüğünün yargılama hukukundaki en önemli somut görünümü dava açmak yoluyla mahkemeye başvurudur. Anayasa veya kanunlarda tanınmış bir hakkının ihlal edildiğini iddia eden herkes mahkemeye başvurabilmelidir. Bu nedenle en kısa şekliyle mahkemeye erişim hakkı; bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karar bağlanmasını isteyebilmek olarak tanımlanmaktadır.

Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye mahkemeye erişim

inkamının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle mahkeme erişim hakkı sağlanmazsa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz

Hukuk devleti ilkesine dayalı çağdaş hukuk düzenleri, vatandaşına hukuki koruma sağlamayı yeterli görmemekte, bu hukuki korumanın etkin bir koruma olmasına da özen göstermektedir. Başka bir anlatımla, devlet, hukuk devleti olmanın bir gereği olarak, hem hak arama özgürlüğünün ve dolayısıyla dava hakkının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak hem de bu özgürlüğün ve hakkın kullanılacağı mekanizmaları oluşturmakla yükümlüdür

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM), mahkemeye etkili erişim hakkını "hukukun üstünlüğü" ilkesinin temel unsurlarından biri olarak kabul etmekte ve mahkemeye etkili erişim hakkının, mahkemeye başvuru konusunda tutarlı bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve etkili fırsatlara sahip olmasını gerektirdiğini ifade etmektedir. Bu sebeple hukuki belirsizliklerin ya da uygulamadaki belirsizliklerin tarafların mahkemeye erişimine zarar verdiği durumlarda bu hakkın iptal edildiğine karar verilmektedir (*Geffre-Fransa, B. No: 51307/99, 23.11.2003, § 34*).

Kanun yollarına başvuru hakkı yönünden ise bu hak, AİHS'nin 6. maddesinde zorunlu kılınan güvencelerden biri olarak kabul edilmediğinden, eğer iç hukukta itiraz, istinaf, tenyiz gibi kanun yollarına başvuru imkanı tanınmış ise mevcut olan bu yola başvuru hakkının etkili biçimde kullanılıyor olması gerektiğini kabul etmektedir (*Bayar ve Gürbüz/Türkiye, B.No:37569, 27.11.2012, § 42*).

Ayrıca 03.10.2001 tarihinde kabul edilen değişiklikle Anayasa'nın 40. maddesine; "*Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır*" hükmü ilave edilmiştir. Hükmün gerekçesinde; bireylerin yargı ya da idari makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkan sağlanmasının amaçlandığı, son derece dağınık mevzuat karşısında kanun yolu, merci ve sürelerin belirtilmesinin hak arama, hak ve hürriyetlerin korunması açısından zorunluluk haline geldiği açıklanmıştır

Anayasa'nın yargısal kanun yollarını da kapsayan bu hükmü yanında, 6100 sayılı Kanun'un 297 maddesinde mahkemelerce hukuk davalarında kurulacak hükümlerin taşınması gereken kapsam açıkça düzenlenmiş ve maddenin 1/4 bendinde, varsa kanun yolları ile süresinin hüküm sonucunda yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Yukarıda ifade edilen Anayasa'nın 36, 40/2 ve 6100 sayılı Kanun'un 297. maddelerinde yer alan düzenlemeler dikkate alındığında, mahkemelerin kararlarında ilgililere başvurulabilecek kanun yollarını, başvuru mercilerini ve başvuru sürelerini sadece göstermeleri yeterli olmayıp, aynı zamanda doğru olarak göstermeleri de anayasal ve yasal gerekliliktir. Bu sayede bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve bu çerçevede adil yargılanma hakkı tesis edilmiş olacaktır.

Mahkemenin kurduğu hükümda kanun yolunu ve süresini, mevzuatta belirlenen şekilde taraflara gösterme yükümlülüğü bulunmasına karşın, gerek 6100 sayılı Kanun'da, gerek yürürlükten kaldırılmasına rağmen bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında halen uygulanmasına devam edilen 1086 sayılı Kanun'un 427 ila 444. maddelerinde, gerekse de bir çok özel kanunda yeknesak değil de birbirinden farklı kanun yolu sürelerinin düzenlenmiş olması ve bu sürelerde yapılan değişiklikler nedeniyle mahkemelerde kanun yolu süresi açısından sehven hatalı kararlar verilebilmektedir.

Özellikle mahkemelerin kanun yolu süresini taraflara doğru gösterme zorunluluğu gözetildiğinde, kanun yollarına başvuru süreleri kesin ve hak düşürücü nitelikte olmasına karşın bu sürenin hükümda hatalı gösterilmesi durumunda, mevzuatın katmaşıklığı ve mahkemenin sebep olduğu hata nedeniyle usul kurallarının mahkemeye erişim hakkını kısıtlayacak şekilde katı uygulanması gerekir. Oldukça katı ve şekilci bir uygulamanın, mahkeme kararına güvenerek kararda gösterilen süre içinde kanun yoluna başvuran tarafın hak kaybına sebep olacağı ve aynı zamanda kanun yollarının amacına da uygun düşmeyeceği açıktır. Kaldı ki 6100 sayılı Kanun'un genel gerekçesine bakıldığında; *"Tüm hükümlerin düzenlenmesinde, tarafların ve ilgililerin hak arama özgürlüğünü genişleten, yargılama sırasındaki haklarını en iyi şekilde teminat altına alacak ve yargı organlarının yüceliği ve saygınlığını koruyacak ilkelere yer verilmiştir"* şeklindeki gerekçe de kanun koyucunun bu anlayışla düzenleme yaptığını göstermektedir.

Elbette ki, kesin sürenin değiştirilemeyeceği kuralının bertaraf edilmesi ya da kanun yolu süresinin değiştirilmesi söz konusu değildir. Hakimin kesin süreyi artırması da söz konusu olmayıp, hata sonucu süreyi yanlış bildirip tarafları yanıltılması durumu mevcuttur. Bu nedenle hükümda kanun yolu süresinin hatalı olarak daha uzun gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen süreye uyularak yapılan kanun yolu başvurusunun, adil yargılanma hakkı ve mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilerek süresinde yapıldığının kabul edilmesi gerekmektedir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi de kanun yolu süresinin hatalı gösterildiği durumlarda; temyiz istemini süre yönünden reddeden uygulamanın öngörülebilirlik sınırları içinde olduğunu kabul edilemeyeceğini, mahkeme kararında gösterilen süre içinde temyiz yoluna başvurulduğu dikkate alınmadan temyiz talebini süre yönünden reddeden kararın mahkemeye erişim hakkının özünü zedelediğini ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini kabul etmektedir (*Muammer Tatar, B. No: 2014 819, 09.06.2016, § 51, Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğ.leri, B. No: 2013-7114, 20.1.2016, § 56, Alper Aldemir, § 48, Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 49*).

Ancak, mevzuatta farklı kanunlarda birbirinden farklı kanun yolu sürelerinin bulunması nedeniyle ortaya çıkan böylesi hataların yine kanunlarda öngörülen süreler kapsamında olacağı da pek tabiidir. Yoksa kanunlarda hiç yer almayan uzunluktaki bir sürenin hükümde gösterilmesi mahkemelerden beklenemeyeceği gibi hiç düzenlenmemiş uzunluktaki bir süre, yanlış sonucu hükümde kanun yolu süresi olarak yazılmış olsa dahi, bu süre içerisinde yapılacak başvurunun yukarıdaki açıklamalar kapsamında süresinde kabul edilmesi bu defa yargılamanın bütün tarafları açısından adil yargılanma hakkını ihlal edecektir ki, bunun da kabulü mümkün değildir. Çünkü adil yargılanma hakkı, yargılamanın makul bir süre içinde yapıp tamamlanmasını gerektirmektedir. Kesin olan kanun yolu sürelerinin etkinliği ile kanun yoluna başvuru hakkı arasında gözetilmesi gereken denge de bozulacaktır. Kaldı ki, uyuşmazlık uzun süre kesinleşmeden sürüncümede kalacağından, bu durum Anayasal bir ilke olan usul ekonomisi ilkesine de uygun düşmeyecektir. Hukuk davalarının, şekle ve süreye ilişkin kurullarla belli bir disiplin içinde yürütülerek bir an evvel gerçeğe uygun kararlarla çözümlenmesini amaçlayan 6100 sayılı Kanun'un ruhu da böyle bir kabule uygun değildir.

Diğer yandan, hakimlin uyuşmazlıkta uygulanacak kanun hükmünü tespit ederek re'sen uygulama ve bu çerçevede kanun yolu süresini de taraflara doğru gösterme yükümlülüğü kamu düzenine ilişkin olup, mahkemece hatalı şekilde kanun yolu süresinin yanlış gösterilmesi nedeniyle kanunda belirtilen süre içerisinde kanun yollarına başvurma hakkının kullanılamaması lehine olan taraf için usule ilişkin kazanılmış bir hakkın doğduğu da kabul edilemez. Zira usule ait kazanılmış hak esasının bir istisnası olarak, kamu düzeni ile ilgili konularda usulî kazanılmış haktan söz edilemez.

Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında, her ne kadar içtihadı birleştirme kararları konuları ile sınırlı olsa da gerekçeleriyle yol gösterici mahiyette olduğundan, varılan bu sonuç karşısında hakimın miktar itibarıyla kesin olan ya da kanun yolu kapalı tutulan bir karar hakkında hatalı şekilde kanun yolu açık olacak şekilde karar vermesi durumunda, taraflarda haklı bir beklenti oluşacağı ve en nihayetinde farklı uygulamalara yol açılacağı görüşü açıklanmış ise de yukarıda değinildiği gibi hangi kararların kanun yolu denetimi dışında tutulacağı, hakkın kısıtlanması niteliğinde ve kamu düzenine ilişkin olduğundan Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ölçütler esas alınarak kanuni düzenlemeler ile belirlenmektedir. Bu itibarla, kanun hükmü gereği kesin olan ve taraflara kanun yoluna başvuru hakkı tanınmayan bir konuda, mahkemenin yanlış kararıya böyle bir hakkın tanınması söz konusu olamaz. İçtihadı birleştirmenin konusu tamamen farklı duruma ilişkin olup, kanun tarafından tanınan ancak kesin süte içerisinde kullanılması gereken bir hakkın, mevzuattaki süre koşulunu mahkemenin yanlış göstermesi sebebiyle amacına uygun şekilde kullanılmasının engellenmesi söz konusudur. Bu nedenle kanuni düzenlemeler uyarınca kesin nitelikteki kararlar hakkında, mahkemelerce yanlış sonucu kanun yolunun açık olduğu hükümde yazılmış olsa bile, yukarıdaki gerekçeler emsal alınarak esastan kanun yolu incelemesi yapılamayacağı hususunun da açıklanması uygun görülmüştür.

Tüm bu açıklamalar kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda; hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenmesi gerektiğine karar verilmiştir.

V. SONUÇ:

Yukarıda açıklanan nedenlerle;

Hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenmesi gerektiğine, 28.04.2023 tarihinde yapılan üçüncü toplantıda oy çokluğu ile karar verilmiştir.

KARŞI OY

Hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenip incelenmeyeceği konusunda Yargıtay Büyük Genel Kurulunda yapılan oylama sonucunda kanun yolu başvurusunun inceleneyeceği yönünde içtihatların birleştirilmesine oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevlerinden biri de benzer olaylarda aykırı verilen kararlar arasındaki içtihat uyumsuzluklarını gidererek içtihatları birleştirmektir. (Yargıtay Kanunu m. 16/1)

Yargıtay kararları arasındaki içtihat uyumsuzluğu hukuki sorun hakkındadır. İctihadı Birleştirme kararı, "Bellî bir olaya uygulanacak yasanın veya nesnel nitelikte olan tüzük ve yönetmelik kuralları gibi öbür hukuk kurallarından hangisinin hangi anlamda uygulanacağını saptamak için verilir. (Anayasa Mahkemesi 12.6.1969, 38/34; RG 29.1.1970 sayı 13412 s. 11,13 (Bakı Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulu, Cilt V. 6. Bası İstanbul 2001. s.4946))

Sözünü ettiğimiz Anayasa Mahkemesi kararında Yargıtayın İctihadı Birleştirme Kararı verme yetkisinin (2797 S.K. m, 45) Anayasaya aykırı olmadığına karar verilmiştir. Bu kararda "İctihadı birleştirme kararı, o zamana değin hukuk alanında hukuki kuralı olarak bulunmayan yeni bir kural koymayı erek edinmiş olan bir hukuki işlem değildir. Gerçekten, istem konusu yasa hükmü incelendiğinde görülür ki bir olayda incelenecek olan hukuki kuralının hangisi olduğu yönünde verilen kararlar arasında çelişmeye düşülmesi veya bir olayda uygulanacak olan bir hukuk kuralının başka başka davalarda değişik biçimde yorumlanarak uygulanması söz konusu olur ise, ortaya atılan hukuk görüşlerinden hangisinin hukuka uygun bulunduğunu belirtmek üzere içtihadı birleştirme kararı verilmesi yoluna gidilir. Demek ki, içtihadı birleştirme kararı, belli bir olay için yeni bir hukuk kuralı koymak ereği ile değil, ancak ve ancak belli bir olaya uygulanacak yasanın veya nesnel nitelikte olan tüzük ve yönetmelik kuralları gibi öbür hukuk kurallarından hangisinin hangi anlamda uygulanacağını saptamak için verilir. Buna göre içtihadı birleştirme kararı yasa koyucu ve yetkisi içinde idare tarafında ortaya konulmuş bulunan nesnel hukuk kurallarının uygulama biçimini gösteren ve bu bakımdan yenilik doğurucu nitelikte bulunmayan, ancak hukuki durumu açıklayan nitelikte bir hukuk işlemidir. Bundan ötürü bu işlem genel, nesnel yenilik doğurucu nitelikte bir işlem olan yasa koyma işlemi ile bir tutulamaz ve içtihadı birleştirme kararı veren Yargıtay'ca Türkiye Büyük Millet Meclisine Özgü yasama yetkisinin

kullanılmış ve böylece Anayasanın öngördüğü güçler ayrılığı ilkesinin çöğnemiş olduğu ileri sürülemez." açıklamasına yer verilmiştir.

Söz konusu Anayasa Mahkemesi kararında içtihadı birleştirme kararının niteliğinin yeni bir hukuk kuralı koyma amacı taşımadığı, olaya uygulanacak yasanın hangi anlamda uygulanacağını saptamak olduğu açıkça vurgulanmaktadır. (Kuru, Usul, C.V. S. 4955) Ancak yoruma açık olan yasa maddesi için farklı yorumlar yapılarak farklı kararlar verilmesi söz konusu olabilir.

Somut olayda içtihadı birleştirme konusunu oluşturan yasa maddeleri kanunla belirlenen kanun yolu süreleri olup yoruma ihtiyaç bırakmayacak kadar açık ve anlaşılır bir hüküm içermektedir. HMK'nın 90/1 bendine göre "Süreler, kanunda belirtilir veya hakim tarafından tespit edilir. Kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, hakim kanundaki süreleri artıramaz veya eksiltmez. Bu hükmün hükümet gerekçesinde de kanunda belirtilen istisnaları dışında sürelerin hakim tarafından artırılıp eksiltilemeyeceği açıklıkla belirtilmiştir." denilmektedir.

HMK'nın "kesin süre" başlıklı 94. maddesinin birinci bendinde " Kanunun belirlediği süreler kesindir." hükmü bulunmaktadır. Aynı maddenin 3. Bendine göre ise "Kesin süre içinde yapılması gereken işlemi, süresinde yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar."

Görüldüğü üzere söz konusu hükümler son derece açık ve anlaşılır olup bu hükümler Yargıtay içtihatlarında da farklı şekilde yorumlanmamaktadır. Bazı Yargıtay Daireleri kararlarında kanun yoluna süresinin hatalı gösterilmesi ve hatalı gösterilen süreye uygun olarak kanun yolu başvurusunun yapılması halinde kanun yolu süresinde başvurmayan tarafın başvurusunun reddedilmesinin mahkemeye erişim ve acil yargılama hakkının ihlali niteliğince olduğu bu nedenle başvurunun süresinde olduğunun kabulü gerektiği görülmektedir. Bu kararlarda AYM 36 ve 40 maddeleri ile HMK 297/ç bendi ile bu konuda verilen Anayasa Mahkemesi kararlama yer verildiği, mahkemenin kanun yolu ve süresini doğru gösterme yükümlülüğü olduğu gerekçe olarak belirtilmiştir. Bu içtihadı birleştirme kararı ile HMK'nın 90 ve 94. maddeleri ortadan kaldırılmıştır. Hakim hatalı olarak kanun yolu süresini, kanunda yazılı olandan olarak gösterir ise kanun yolu istemini süresinde saymak kesin olan yazılı sürelerin uzatılmış olması sonucunu doğurmaktadır. Yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesi kararında da açıklandığı üzere içtihatları birleştirme yolu ile yeni bir yasa maddesi konulamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasama yetkisinin gasbı anlamına gelir. Bu nedenle ön sorunun kabul edilerek, bu konuda içtihatların birleştirilmesine yer

olmadığı kararı verilmesi gerekirken işin esasına girilerek içtihatların belirlenmesi isabetli olmamıştır.

Anayasa Mahkemesi kanun yolu talebinin süreden reddedilmesi nedeniyle yapılan bireysel başvurularda adil yargılama hakkının AYM 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine, kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararı veren Yargıtay Dairesi veya Yargıtay Genel Kuruluna gönderilmesi şeklinde karar vermeye başlamasından sonra Yargıtay'ın bazı dairelerinin Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruyla ilgili kararlarına uygun olarak kanun yoluna başvuru süresinde saymaya başladığı görülmektedir.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesine göre ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen eylem ya da işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir. Bireysel başvuru sonucu verilen kararlar başvurunun taraflarını ve ilgili mahkemeyi bağlar.

Bireysel başvuru objektif ve genel nitelikte sonuçlar doğurmaya yönelmiş Anayasaya aykırılık itirazından da farklıdır.

6216 sayılı Kanununun 45/3 maddesi "Yasama işlemleri ile düzenleyici işlemler aleyhinde doğrudan bireysel başvuru yapılamaz." hükmünü içermektedir.

Anayasa Mahkemesi hukuka uygunluk bağlamında bir değerlendirme yapmayıp sadece dava konusu yapılan eylem ya da işlemle bireysel başvuru yolu ile tazminat altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediği noktasında bir inceleme yapmaktadır.

Medeni Kanun'un 1. maddesine göre Kanun sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır

Kanun hükümleri yeterince açık değil ve yoruma muhtaç ise elbette Anayasa hükümleri hukukun genel ilkeleri göz önüne alınarak yorumlanmak suretiyle somut olaya uygulanması gerekir

Ancak somut olayda olduğu gibi kanun yolu süreleri konusunda çok açık ve kesin hükümler bulunduğu halde hak ihlalinin söz konusu olacağı gerekçesi ile kanun hükümlerinin uygulanmaması ve bu konuda bütün yargı organlarını bağlayıcı içtihatı birleştirme kararı verilmesi Anayasaya ve yasalara aykırın bulunmaktadır. Bu karar ile Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru hakkındaki kararlarına kanun karşısında üstünlük tanınmış olmaktadır. Bu içtihatı birleştirme kararı hak ihlali nedenine dayalı içtihatı birleştirme isteklerine de zemin hazırlamıştır.

Anayasa md. 148/3 son maddesine göre bireysel başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yolunu tüketilmiş olması şarttır. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak bir inceleme somut olayın koşulları çerçevesinde olacaktır. Anayasa Mahkemesi'nin hak ihlalini tespit edip ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderme kararı vermesi aslında HMK'nın 374 ve devamı maddelerinde düzenlenen yargılamanın iadesinin özel bir koşulunu oluşturmaktadır. Bu içtihadı birleştirme kararı organları bireysel başvuru konusunu oluşturacak bir konuda, hukuk davalarında hükümden kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi haline münhasır olmak üzere bütün yargı organlarını bağlayan bir kural konulmuş bulunmaktadır. Bu konu bu şekilde bir kural koymaya uygun bir konu da değildir. Şöyle ki; hangi hallerde hakim tayin ettiği süre hatalı kabul edilebilir? Sadece farklı kanunlarda belirtilen sürelerin hatalı olarak karıştırılması halinde mi yoksa hatalı olarak gösterilen (bu süre iki ay veya 3 ay dahi olabilir) her türlü sürede bu süre içindeki kanun yolu başvuruları sürede mi sayılacaktır? Gerçekte kanun yolu süresini bilen ancak süreyi kaçıran tarafın hatalı olarak fazla gösterilen kanun yolu süresinden kötü niyetle yararlanması halinde nasıl bir karar verilecektir? Öte yandan içtihadı birleştirmenin konusu sadece kanun yolu sürelerinin hatalı olarak gösterilmesi haline münhasır olduğundan tefhimle başlayan kanun yolu süresinin hükümden hatalı olarak tefhim olarak gösterilmesi halinde de kapsayacak mıdır? Hakim kanun yolu kapalı olan bir karar için hükümden kanun yolu açık şeklinde bir açıklama yapması halinde kesin olan bu kararı kanun yolu incelemesi yapılabilecektir? Bu ve bunun benzeri sorularda Yargıtay daireleri arasında içtihat farklılıkları çıkması da olasılık içindedir.

Sonuç olarak bu konuda bir içtihadı birleştirme kararı verilmesi isabetli olmamıştır. Kanundaki kesin süreler içinde kanun yoluna gidilmemesi karşı tarafın lehine usuli kazanılmış hak doğurmaktadır. Bu karar usuli kazanılmış hak ilkesine, eşitlik ilkesine de aykırıdır. Şartları oluşur ise hakim hatalı süre tayin etmesinde HMK ve ilgili yasalar kapsamında zararın tazmini de söz konusu olabilir. Kanun yolu süreleri konusunda kanun koyucu ve tüm davalar için yasa yolu sürelerini tek tip olarak belirlemesi hakim hatalarını en aza indireceği kanısındayım. Kesin süreler davaların makul süre de sonuçlandırılarak adaletin sağlanması, keyfilik önlenmesi, yargılamanın kestirilebilir bir zaman içinde yürütülmesi, adil yargılama yapılması, amaçlarına hizmet etmektedir.

Yukarıda açıkladığım nedenlerle bu konu da içtihatların birleştirilmesinin, Anayasa ve yasalara uygun olmaması, hak ihlallerini önleme amacı güden bir kararın hak ihlallerini önlemede yetersiz olup, farklı uygulamalara yol açacağı konusunda olduğum için, çoğunluğun hukuk davalarında hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde hatalı gösterilen kanun yolu süresi içinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenebileceği görüşüne katılmıyorum.

KARŞI OY

Sürelerin belirlenmesi başlıklı HMK 90/1. maddeye göre süreler ya kanunla ya hakim tarafından belirlenir. İçtihadı birleştirmenin konusu kanunla belirlenen kanun yolu süreleri ile ilgilidir. Bu maddeye göre hakim, kanundaki süreleri artıramaz veya eksiltemez.

İkinci fıkraya göre, hakim kendisinin tespit ettiği süreleri haklı sebeplerle artırabilir veya eksiltebilir. Yani bu artırma eksiltme yetkisi ancak hakimın tespit ettiği sürelerle ilgili olup kanunda belirlenen sürelerle ilgili değildir. Kanunda belirlenen süreler üzerinde hakimın tasarruf yetkisi yoktur.

Yine HMK 94. maddesine göre kanunun belirlediği süreler kesindir. Kesin sürede yapılması gereken işleni süresinde yapmayan tarafın o işlemi yapmak hakkı ortadan kalkar. Kanunen ortadan kalkan işlem yapma hakkının hakimın hatası veya takdiri ile ortadan kalkmaması, hakim kararıyla canlanmasi söz konusu olamaz.

Kanun yolu süreleri HMK da düzenlenmiş olup kanunen belirlenen kesin sürelerdir.

Hakimin kanundaki kesin süre yerine daha uzun bir süreyi kanun yolu süresi olarak kararda göstermesi halinde kesin yasal süreden sonra hakimın gösterdiği sürede başvuru kanun yolu incelemesi yapılabilecek midir? Hukuk Usulünde, usuli mütesep hak kavramı vardır. Bir usuli işlemin yapılması veya yapılmamasıyla karşı taraf lehine usuli mütesep hak doğduktan sonra, buna aykırı bir işlem yapılırsa geçerli sonuç doğurmaz. Kararda temyiz süresi daha uzun gösterilmiş olması halinde, kanundaki kesin temyiz süresi geçtiğinde, artık o karar kesin sürede temyiz etmeyen aleyhine, diğer taraf lehine sonuç doğuracaktır, diğer taraf lehine usuli mütesep hak doğacaktır. İşte, bu usuli mütesep hakka rağmen, diğer tarafın temyizinin incelenmesi karşı tarafın usuli mütesep hakkına aykırıdır. Hakimın kanuna aykırı olarak fazla kanun yolu süresi veren kararı, lehine olan taraf için süre yönünden usuli mütesep hak doğurmaz.

Ayrıca, hakimın hataen tayin ettiği uzun sürenin bir davada nazara alınması, başka bir dava dosyasında hatta aynı taraflarla ilgili bir dosyada kanuni temyiz süresinin nazara alınması asıl Anayasanın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ve kanunun herkese uygulanırılığı, genelliliği ilkelerine de aykırılık oluşturur. Hataen verilse bile verilen süre kanuna aykırıdır ve sonuç doğurmayacaktır.

Burada tartışılması gereken bir husus da, hakimın kanundaki süreyi kendiliğinden artırması veya eksiltmesi değil, hatalı karar vermesidir. Hakimın hatasından yararlanma söz konusu

olamayacağı gibi, buna itibar edilmesi de davanın taraflarında hakimin hukuki sorumluluğunu doğurabilecek şekilde şüphe uyanmasına yol açabilecektir. Hakimin hukuki sorumluluğuna gidilmesi, zarar oluşmuş ve şartları varsa HMK ve ilgili yasalar kapsamında zararın talep edilmesi ayrı bir konudur.

Bir diğer sorun hakimin hataen tayin ettiği fazla sürenin ne miktara kadar kabul edilebileceğidir. 15 gün yerine 15 ay denmişse kanun yoluna başvurmada 15 ay mı nazara alınacaktır? Veya 15 ay olarak belirttiği süre makul bir süreye indirilerek mi belirlenecektir? Makul sürenin ölçüsü ne olacaktır? Bu halde makul sürenin ne kadar olacağı konusunda da aykırı kararlar verilecek ve bu; sonuçta eşitlik ilkesine aykırılık yaratacaktır. Kaldı ki içtihatı birleştirmenin konusunda makul süre belirlenmesi konusu olmayıp, içtihatı birleştirmenin konusu tamamen hükümde kanun yolu süresinin hataen gösterilmesi ve hatalı gösterilen kanun yolu süresi içinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenip incelenmeyeceğidir. Yani içtihatı birleştirmenin konusuna göre hakim hataen kanundakinden fazla süre tayin etmiş ise bu süre aynen nazara alınmayacağı söz konusudur.

Hukuk Genel Kurulunun 20/2/963 gün 4-71/21 sayılı kararında, " bir konunun içtihatı birleştirme kararıyla aydınlanması, ameli sonuç bakımından, o konuda yeni bir yasa çıkarılması anlamına gelmektedir." görüşü belirtilerek içtihatı birleştirme kararlarının uygulamada yeni bir hukuk kuralı getirme özelliğine sahip olduğu esas benimsenmiştir. Yargıtay kanunu 45. maddesine göre, içtihatı birleştirme kararları benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurulunun, Dairelerini, Adliye Mahkemelerini bağlar ve tersine karar verilemez. Yargılama sırasında İçtihatı Birleştirme Kararları verilmişse yargılamadaki usuli müklesep hakkın istisnasıdır. Bu nedenlerle kanun yolu süresini gösteren kanun maddesinden sonra İçtihatı Birleştirme Kararı ile hakimin hataen kararda gösterdiği daha uzun kanun yolu süresinin nazara alınacağına dair sonuca varılması kanun yolu süresine ilişkin kanun maddesiyle çelişkili bir durum ortaya çıkaracaktır.

Anayasanın 40. maddesinde hangi kanun yolları ve mercilere başvurulacağıının ve sürelerinin belirtilmesi zorunluluğu yer almaktadır. Ancak hakimin hatalı belirlediği sürenin kanun yolu başvurusunda nazara alınacağı hükümünü içermemektedir. Bu maddeye uygun olarak kanun yolunu ve süresini belirten hakimin hataen belirlediği fazla sürenin nazara alınması anayasanın 40. maddesinin sonucu da değildir.

Aksi düşünülürse, hakimin kesin olan ve kanun yolu kapalı olan bir kararda, temyiz yolu açık diye hükümde belirtmesi halinde kesin olan karara temyiz incelemesi mi yapılacaktır ?

Tüm bu nedenlerle İçtihadı Birleştirmenin "hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenemeyeceği" görüşü doğrultusunda karara bağlanması gerektiğini düşündüğümden Sayın Çoğunluğun aksi yöndeki kararına iştirak edemiyorum.

2021/5 MUHALEFET ŞERHİ

İçtihadı Birleştirme başvurusunun konusu hakimın kanun yolu sürelerini hatalı olarak belirlemesi halinde kararların kanunda belirlenen kanun yolu süresine göre mi, hakimın verdiği süreye göre mi kesinleşeceği yönündeki çelişik kararların birleştirilmesi yönündedir. Hakimın verdiği hatalı süreye göre kanun yoluna başvuruların incelenebileceği görüşünün dayanağı ise Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararlarıdır.

Anayasa, Adli yargının ve Anayasa yargısının görev ve yetkilerini açıkça belirlemiştir. Davanın Anayasanın üçüncü bölümünde Yargı başlığı altında 138 maddesinde "Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun karar verirler." 154. madde de ise "Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka adli bir yargı mercine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir." denilmiştir. 148. madde de ise Anayasa mahkemesinin görev ve yetkileri sayılmıştır. Bu görevler arasında 7.5.2010 tarih ve 5982 sayılı kanunun 18. maddesi ile "Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir" şeklinde bireysel başvuruları karara bağlama görevi de Anayasa Mahkemesine verilmiştir. Bakıldığında mahkemeler Anayasa, kanuna uygun karar vermeli, Yargıtay bunların kanuna hukuka uygunluğunu denetlemeli, mahkemelerin ve Yargıtayın verdiği kararlar nedeniyle hak ihlali doğarsa ilgisi hak ihlali iddiası ile bireysel başvuru müessesini işleterek Anayasa Mahkemesine başvurmalıdır. Böylece her müessese kendi mecrasında ve koşullarında işlemelidir. Hakim kanun yolu sürelerini yanlış vermiş olabilir. Yargıtayın bu yanlışla rağmen kanun yolu süresinin geçirildiği iddiası ile hak ihlali de doğmuş olabilir. Bu durumda işletilecek müessese " bireysel başvuru" müessesesi olup, bununla görevli yargı kolu da Anayasa Mahkemesidir.

Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemesini yaparken sadece bireysel başvurucaunun Anayasa 148/ek fıkra kapsamında hak ihlali yaşayıp yaşamadığının değerlendirmesini yapar. Anayasa Mahkemesi yönünden replik ve duplik gibi bir usul bulunmamaktadır. (Anayasa Mahkemesince Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi-EI Kitapları Serisi 7 Sayfa 242) Bu durum başvurucaunun, karşısındaki yönünden davaya vereceği cevabın veya bu dava nedeniyle yaşayacağı hak kaybının değerlendirilmediğinin göstergesidir. Oysa kanun yolu süresini inceleyen adli yargı, incelemesini taraflar yönünden yapar, kararın hangi tarihte kesinleştiği iki taraf

içinde büyük önem taşıdığından iki tarafın haklarının dengelenmesi için kanuna uygun karar vermek zorundadır. Kanunda kanun yolu sürelerinin açık ve net olarak belirlenmiş olması ve sürelerin hakim tarafından uzatılıp kısaltılmayacağı amir hükmü de bu nedenledir. Bu sürelerde hakime takdir hakkı verilmemiştir. Bu sürelerin kesin olmasının altında yatan neden ise kamu düzenidir. HMK 367. maddesinde şahsın hukuku, aile hukuku, taşınmazın aynasına ilişkin kararların infazı için kesinleşme koşulu getirilmiştir. Bu tür kararlar devletin oluşturduğu kayıt ve sicillerde değişiklik yaratır. Bu kayıt ve sicillere güven esastır. Bu sicillere göre yapılan işlemler korunacağından devletin bu sicilleri doğru oluşturma denetleme yükümlülüğü vardır. İşte kanun yolu sürelerinin belirli olması ve kararların kesinleşeceği tarihin net olması devletin bu yükümlülüğü yerine getirme çabasında bir adımdır. O halde kamu düzeni için açıkça belirlenmiş bu sürelerden farklı süreler belirlenerek bir tarafa hak kazandırılması diğer tarafın kanunî süreye göre kesinleşen hakkının Yargıtay İçt. Bir Kararı ile mağdur edilmesi mümkün değildir.

Kaldı ki bireysel başvuru sonucunda hak ihlali kararı verilmiş ise verildiği dosya için sonuç doğurucu niteliktedir. İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6 da düzenlenen "Mahkeme Hakkı" (mahkemeye erişim hakkı) kapsamında kanun yolu süreleri ile ilgili kararlarda(Ana Mah. Bireysel Başvuru El Kitabı Serisi- 4 Sayfa 30 daki)konu açıklanırken "Her davanın somut koşulları içerisinde değerlendirileceği" vurgulanmış iken, içtihadı birleştirme kararı ile hakim in hata yapması halinde her halükarda hakimin verdiği sürenin uygulanacağını kabul edilmesi, bireysel başvurunun hak ihlali değerlendirilmesinin somut olay bazında yapılması: irakanın ortadan kaldıracaktır. Bu tür kararla bireysel başvuru müessesesi işlevsiz bırakılmış Anayasa Mahkemesinin yargılama yetkisi de gasbedilmiş olacağından kanunî sürelerden farklı süre uygulanmasına yönelik içtihadı birleştirme kararı verilemez.

İçtihadı Birleştirme Kararları konuları ile sınırlı, gerekçeleri ile yol gösterici, sonuçları ile bağlayıcı kararlardır. Buna göre hakim in hatalı gösterdiği her türlü süre içtihadı birleştirme kapsamına girecek kasıtlı da olsa 10 yıl 20 yılda olsa süre hatalı süre olup bu süreler geçmedikçe hükümler kesinleşmeyecek karşı tarafın hakları sürüncemede kalacaktır. Kanuna göre kazanılmış bu hakkının sürüncemede kaldığını iddia eden şahıslarında Anayasa Mahkemesine hak ihlali başvurusu yapmaları mümkün olup Anayasa Mahkemesi Yargıtayın İçtihadı Birleştirme Kararı ile bağlı olmayacağından o kişiler içinde "hak ihlal" kararları verebilecektir. O halde ise İçtihadı Birleştirme kararı ile bağlı olan Adli yargıda ihlali dosyanın incelemesi yönünde çözümsüzlük oluşacaktır

Sonuç olarak "Hak ihlali İddiası" Anayasa Mahkemesinde, bireysel başvuru müessesesi içerisinde, kendi koşullarında ve başvuru somut dosyaya özgü incelenebilecekken, hak ihlali gerekçe yapılarak adli yargı kolunun üst mercii Yargıtay da, içtihadı birleştirme müessesesi içerisinde, toptancı yaklaşım ile hakimin verdiği her türlü süreçte ve tüm dosyalar için geçerli olacak şekilde hatalı süreye göre kanun yoluna gelinebileceği yönünde içtihadı birleştirme kararları verilemeyeceği, kanundaki sürelerle kararların kesinleştirilmesi gerektiği, bu sürelerle hak kazanan tarafın haklarının içtihadı birleştirme karar ile yok sayılmayacağı kanaatinde olduğumuzdan sayın çoğunluğun görüşüne katılmıyoruz.